

KAR O'QUVCHILAR MAKTABIDA O'QISH DARSLARINING O'ZIGA XOSLIGI

NODIRA BAXODIROVA ELMUROD QIZI

*Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy Pedagogika universiteti
Pedagogika-psixologiya va inklyuziv ta'lim fakulteti
Surdopedagogikaga yo'nalishi 3-boshqich talabasi
Ona tili o'qitish texnologiyasi*

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada kar o'quchilar maktabida o'qish jarayonining o'ziga xosligi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda kar o'quchilarning individual xususiyatlari, ularning kommunikatsiya va o'rganish uslublari, shuningdek, dars jarayonini tashkil etishning samarali metod va vositalari yoritiladi. Maqolada kar o'quchilar bilan ishlashda vizual vositalar, imo-ishora va interaktiv texnologiyalardan foydalanish muhimligi ta'kidlanadi. Shu bilan birga, o'quv jarayonini o'ziga xos tarzda tashkil etish dars samaradorligini oshirish, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish hamda ularning ijtimoiy moslashuvini ta'minlashga xizmat qilishi asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari maxsus ta'lim muassasalarida dars jarayonini samarali tashkil etish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga imkon yaratadi.

Kalit so'zlar: *kar o'quchilar, maktab ta'limi, o'qish jarayoni, o'ziga xoslik, vizual vositalar, imo-ishora, interaktiv texnologiyalar, o'quv samaradorligi, individual yondashuv, maxsus ta'lim.*

KIRISH

Kar o'quchilar maktabida ta'lim jarayoni o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ularning o'rganish jarayonini tashkil etish maxsus yondashuv va metodlarni talab qiladi. Kar o'quchilarning eshitish imkoniyati cheklanganligi sababli, vizual vositalar, imo-ishora, grafika va interaktiv texnologiyalardan foydalanish dars samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

O'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda darslarni rejalashtirish, ularning bilim, ko'nikma va ijtimoiy moslashuvini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o'qituvchilarning maxsus metodika va kommunikatsiya uslublarni qo'llashi dars jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi.

So'nggi yillarda O'zbekiston maxsus ta'lim muassasalarida kar o'quchilar bilan ishlash jarayonini takomillashtirishga qaratilgan tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu esa dars sifatini oshirish va o'quvchilarning akademik yutuqlarini yaxshilash imkonini beradi.

Mazkur maqolaning maqsadi kar o'quchilar maktabida o'qish jarayonining o'ziga xos xususiyatlarini tahlil qilish, samarali metod va vositalarni aniqlash hamda darslarni tashkil etish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

ASOSIY QISM

Kar o'quchilar maktabida o'qish jarayonining o'ziga xosligi O'zbekiston maxsus ta'lim tizimida va jahon amaliyotida keng ilmiy-tadqiqot asosida o'rganilgan. Shu sohada ilmiy faoliyat yuritgan olimlar va amaliyotchilar dars jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish va vizual vositalar, imo-ishora va interaktiv texnologiyalardan foydalanish bo'yicha muhim tavsiyalarni ilgari surgan.

O'zbekiston tajribasi

O'zbekistonda maxsus ta'lim sohasida bir necha mutaxassislar faoliyat yuritgan. Jumladan:

M. Xolmatova – “Maxsus maktablarda ta'lim metodikasi” (Toshkent, 2020) asarida kar o'quchilarga darslarni tashkil etishdagi asosiy yondashuvlar, vizual va imo-ishora metodlarining ahamiyati yoritilgan. Kitobda dars jarayonida individual yondashuv, talabalarning qobiliyat va ehtiyojlariga mos metodlar ishlatish asosiy g'oya sifatida ilgari surilgan.

N. Rustamov – “Kar bolalar maktabida o'qitish usullari” (Toshkent, 2021) asarida kar o'quchilarda til va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish, vizual vositalardan samarali foydalanish va interaktiv dars metodlarini joriy etish borasida amaliy tavsiyalar berilgan. Rustamovning asosiy g'oyasi – darsni interaktiv va qiziqarli qilish orqali o'quvchilarning bilimni oshirishdir.

S. Axmedov – “Maxsus ta'limda innovatsion metodlar” (Toshkent, 2022) kitobida zamonaviy texnologiyalar, jumladan interaktiv taxta, multimedia va vizual materiallardan foydalanish orqali kar o'quchilar darslarini samarali tashkil etish usullari ko'rsatib o'tilgan. Asosiy g'oya – texnologiyalar yordamida o'quvchilarni faol jalb qilish va bilim olish jarayonini optimallashtirish.

Ushbu olimlarning ishlari O'zbekiston maxsus ta'lim tizimida kar o'quchilar maktabidagi dars jarayonlarini tashkil etishda amaliy asos sifatida qo'llaniladi.

Jahon tajribasi

Jahon miqyosida maxsus ta'lim sohasida bir qator olimlar va pedagoglar kar o'quchilar bilan ishlash bo'yicha ilg'or tajribalarni yaratgan:

M. Marshall (AQSh) – “Teaching Deaf Children: Methods and Strategies” (New York, 2019). Kitobda kar o'quchilarda vizual va imo-ishora metodlari, interaktiv o'quv dasturlari orqali ta'lim jarayonini samarali tashkil etish ko'rsatib o'tilgan.

Power (Buyuk Britaniya) – “Deaf Education and Classroom Management” (London, 2020). Asarda kar o'quchilarga individual yondashuv, darsni interaktiv qilish va texnologiyalarni qo'llash orqali o'quv jarayonini optimallashtirish tavsiya etiladi.

E. Nakamura (Yaponiya) – “Innovative Practices in Deaf Education” (Tokyo, 2021). Kitobda kar o‘quchilarga zamonaviy multimedia vositalaridan foydalanish, vizual materiallar va jamoaviy faoliyat orqali bilim berish metodlari yoritilgan.

Amaliy tahlil: O‘zbekiston va jahon tajribasini taqqoslash

Quyidagi jadvalda 2023-2025-yillar oralig‘ida kar o‘quchilar maktabidagi o‘qish jarayonining o‘ziga xosligi, O‘zbekiston va jahon amaliyoti misolida ta’riflangan:

Yo‘nalish	O‘zbekiston (2023-2025)	Jahon tajribasi (2023-2025)	Amaliy natija
Vizual va imo-ishora metodlari	M. Xolmatova va N. Rustamov tavsiyalari asosida darslarda keng qo‘llanildi	M. Marshall va J. Power metodlari asosida vizual metodlardan keng foydalanildi	O‘quvchilar faol jalb qilinadi, bilim va ko‘nikmalari tez rivojlanadi
Interaktiv darslar	S. Axmedov tavsiyalari asosida multimedia va interaktiv taxta ishlatildi	E. Nakamura metodlari asosida texnologiyalar orqali interaktiv darslar tashkil etildi	Dars samaradorligi oshadi, o‘quvchilarning diqqat va motivatsiyasi kuchayadi
Individual yondashuv	Dars rejasi o‘quvchining qobiliyat va ehtiyojlariga moslashtirildi	Har bir o‘quvchiga alohida yondashuv qo‘llanildi	O‘quv jarayonida har bir o‘quvchining o‘z salohiyatini maksimal rivojlantirish imkoniyati yaratiladi
Jamoaviy ish	Guruh faoliyati va jamoaviy loyihalar bilan ishlash amaliyoti rivojlantirildi	Jamoaviy o‘quv faoliyati bilan ta’lim jarayoni boyitildi	O‘quvchilar orasida hamkorlik va ijtimoiy moslashuv rivojlantiriladi
O‘qituvchi malakasi	Maxsus ta’lim bo‘yicha o‘qituvchilar malakasini oshirish kurslari o‘tkazildi	Pedagoglar muntazam malaka oshirish va yangi metodlarni joriy qilishdi	Dars sifatini oshirish, innovatsion metodlarni qo‘llash imkoniyati yaratildi

XULOSA

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, kar o‘quchilar maktabida o‘qish jarayonining o‘ziga xosligi darslarni samarali tashkil etishda markaziy ahamiyat kasb etadi. 2023-2025-

yillar oralig'ida O'zbekiston maxsus ta'lim tizimida amalga oshirilgan chora-tadbirlar, jumladan vizual va imo-ishora metodlari, interaktiv darslar, individual yondashuv va jamoaviy ishlash amaliyoti dars samaradorligini sezilarli darajada oshirdi.

O'zbekiston tajribasida M. Xolmatova, N. Rustamov va S. Axmedovning ishlari asosiy ilmiy manba sifatida qo'llanilib, dars jarayonini innovatsion va amaliy jihatdan boyitishga xizmat qildi. Jahon tajribasida esa M. Marshall, J. Power va E. Nakamura kabi olimlar kar o'quchilar bilan ishlashda ilg'or metodlarni yaratib, global pedagogik standartlarni belgilagan.

Amaliy tahlil shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston va jahon tajribasida asosiy farq metodlarni mahalliy sharoitga moslashtirish va o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishda. Shu bilan birga, jahon tajribasi innovatsion texnologiyalar va interaktiv platformalarni keng qo'llash orqali dars samaradorligini oshirishga xizmat qilsa, O'zbekiston amaliyoti ham shunga intilmoqda va o'z tajribasini rivojlantirmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Xolmatova M. Maxsus maktablarda ta'lim metodikasi. Toshkent: Ta'lim nashriyoti, 2020.
2. Rustamov N. Kar bolalar maktabida o'qitish usullari. Toshkent: Pedagogika nashriyoti, 2021.
3. Axmedov S. Maxsus ta'limda innovatsion metodlar. Toshkent: Iqtisodiyot va boshqaruv nashriyoti, 2022.
4. Marshall M. Teaching Deaf Children: Methods and Strategies. New York: Routledge, 2019.
5. Power J. Deaf Education and Classroom Management. London: Springer, 2020.
6. Dilfuzakhan I. METHODOLOGIES FOR THE FORMATION OF COMMUNICATION SKILLS OF STUDENTS WITH HEARING IMPAIRMENT IN NATIVE LANGUAGE LESSONS //Web of Teachers: Inderscience Research. – 2025. – T. 3. – №. 2. – C. 5-8.
7. Isoqjonova D. M., Safarova A. ESHITISHIDA NUQSONI BO'LGAN BOLALARDA BOG'LANGAN NUTQINI RIVOJLANTIRISH //International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences. – 2025. – C. 148-152.